

Kitap İncelemesi

Tarih Ne İşe Yarar? (What Does History Do?)

Prof. Dr. Ahmet ŞİMŞEK
Kapı Yayınları, 2022, 158 sayfa
ISBN: 978-625-7706-92-6

Süleyman BADILLI*

Makalenin Türü: Kitap İncelemesi
Makalenin Geliş Tarihi: 30.5.2022
Makalenin Kabul Tarihi: 18.6.2022
DOI: 10.54971/synergy.1123574

GİRİŞ

İnsanoğlunun ortaya koyduğu tüm etkinlikleri içine alan tarihi sadece bir ders olarak görmek, tarih biliminin faydalarını ve hizmet ettiği amaçları görmezden gelmek olacaktır. Prof. Dr. Ahmet Şimşek³, tarih biliminin nasıl anlaşıldığı ve nasıl anlaşılması gerektiği üzerinde durduğu “*Tarih Ne İşe Yarar?*” isimli eserinde toplumun tarih algısını sorgulayıp soru ve cevaplarla tarihin amaçlarını anlatmıştır. Eserde öncelikle tarih kavramının doğru anlaşılması sağlanmaya çalışılmış ardından tarihin toplumsal imajı açıklanarak toplumun tarihe bakış açısı ifade edilmiştir. Kitapta tarihin birey ve toplum üzerindeki etkilerinden söz edilmiş ve bu alanın bireye, topluma ve devlete sağladığı faydalar ele alınmıştır. Sosyal Bilgiler ve Tarih öğretmenlerinin bu eserden faydalanarak öğrencilerine tarihi sevdirmeleri konusunda yeni bakış açıları kazanmaları mümkündür. Tarih derslerinin sıkıcılığından kurtulabilmek için söz konusu öğretmenlerin öğrencilerine tarihsel empati ve tarihsel okuryazarlık kazandırmaları, şehirlerinde bulunan tarihi kalıntıları ve müzeleri tarih öğretiminin bir parçası haline getirmeleri tavsiye edilebilir.

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aksaray/Türkiye.

E-posta: suleymanbadilli@hotmail.com ORCID: 0000-0003-4385-6522

³ Prof. Dr. Ahmet Şimşek, İstanbul Üniversitesi- Cerrahpaşa, Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesinde görev yapmaktadır. Tarih metodolojisi, tarih öğretimi ve tarih yazımı alanlarında eserler vermekte ve tarih ve tarih eğitimi literatürüne katkılarda bulunmaktadır. Türk Tarih Eğitimi Dergisi ile Tarihyazımı Dergisinin baş editörü, Tarihyazımı çalıştaylarının eş başkanı ve Uluslararası Tarih Eğitimi Sempozyumunun düzenleme kurulu üyesidir.

KİTAP BÖLÜMLERİ VE KONULAR

Kitabın giriş bölümünde, tarih tecrübesinin insana ve devletlere kazandırdıkları üzerinde durulmaktadır. Tarih konusundaki önyargıların temelinde tarih dersinin ezberlenen bir ders olduğu görüşünün hâkim olduğu vurgulanmaktadır. Tarihin toplumdaki imajını ve toplumun tarih hakkındaki düşüncesini ele alan yazar, kitabın giriş bölümünde ülkemizde tarihe bakış açısının ortaokul ve lisedeki tarih eğitiminin neticesinin üniversiteye yerleşmek ile bağlantılı görülmesi ile şekillendiğini ifade etmiştir. Eserde tarih alanının, üniversite sınavlarında tarih dersinin sağlayacağı yararlar ilişkilendirildiği ifade edilmekte ve sözel bölüm tercihlerinde gerekli, sayısal bölüm tercihlerinde ise gereksiz bir ders olduğunun düşünüldüğü belirtilmektedir. Tarih hakkında ön yargıların söz konusu olduğu ifade edilerek bu ön yargıların temelinde lise tarih dersi içeriklerinin ve tarihe ilişkin yüzeysel algıların olduğu vurgulanmaktadır. Tarihin sevilen bir alan olabilmesi için tarih dersinin ezberlenmesi gereken bir ders olduğu algısından uzaklaştırılması ve tarihin eğlenceli anlatımlarla sevdirmesi gerekmektedir.

Eserde pragmatizmin eğitim ve bilim dünyasındaki etkisinden söz edilerek, bilimsel çalışmaların doğrudan yarar sağlaması gerektiği düşüncesinin değişmeye başladığı vurgulanmaktadır. Bilimin, yapılan yatırımı kâra dönüştüren bir işleyişe sahip olmadığını ifade eden yazar, bilimsel çalışmaların zaman içerisinde kullanılabilmesi ya da dönüştürülmeden çürütülebilmesi, bazen de bilimsel bulguların sadece bilgi birikimi olarak kaydedilebileceğini belirtmektedir. Günümüzde insanoğlu hemen her konudaki yatırımların hızlı bir şekilde kâra dönüşmesi gerektiği gibi bir anlayışa sahiptir. Bu nedenle de tarih bilimine toplumsal bakış açısı bu alanın kısa vadede sağladığı yararlar ilişkilendirilmektedir.

"*Tarih Aslında Nedir*" başlıklı birinci kısımda 'Nedir Tarih' diye sorulmakta ve Asimov'un "*Ölü Geçmiş*" hikâyesinden hareketle Potterley'in zaman makinesini kullanması örneği verilerek tarihte yolculuğun mümkün olabilmesinin kurgulandığı eser ve filmlere örnekler verilmektedir. Devamında Yahya Kemal Beyatlı'nın şiirlerinden dizeler verilerek tarihin sadece savaşlar ve anlaşmalar üzerine kurulmadığı, tarihin insanın oluşturduğu tüm etkinlik alanlarını içine alan dev bir araştırma alanı olduğu vurgusu yapılmaktadır. Tarihin farklı tanımlarının tarihe zaman içerisinde yüklenen anlam farklılıklarından ve tarihe bakış açısından kaynaklandığı anlatılmaktadır. Tarihin ne olduğu ile ilgili fikir yürütülerek tarihe bakış açımızın ondan ne beklediğimizle şekillendiği ifade edilmektedir. Tarihin toplumsal ve bireysel bilinci destekleyen yönüne işaret edilerek, bu alanın ilgilenenlere zihni bir terbiye kazandıracağı belirtilmektedir. Geleceği tahmin etmekle kehanet üretmek arasındaki yanlış, Paul Kennedy'nin "*Büyük Güçlerin Yükselişi ve Çöküşü*" adlı eseri üzerinden açıklanmış, Kennedy'nin "*Soyvetlerin yıkılmayacağı düşüncesinin*" eserin yayınlanmasından üç yıl sonra çürüdüğü ifade edilmiştir. Tarih insanın hikâyesine odaklanır ve onun hikâyesini anlatır. Bu yönüyle de ilgi görmeye devam eder. Tarihe olan ilginin sadece geçmişi öğrenmek arzusundan değil tecrübelerden yararlanmak amacından da kaynaklandığı belirtilmiştir. Yazarın anlattıklarından bir bilim insanının peşin hükümlü olamayacağı ve gelecek hakkında kehanetlerde bulunmak yerine bilimsel verilerle öngörüde bulunabileceğini değerlendirilebilir.

Eser, tarihin tekrerrüt etmesiyle tefekkür arasındaki bağlantıyı sorgulamaktadır. Aynı şeyleri yapmanın aynı sonuçları doğuracağı ifade edilmekte ve bu düşünce Mehmet Akif Ersoy'un "*Geçmişten adam hisse kaparmış... Ne masal şey! Beş bin senelik kıssa yarım hisse mi verdi? "Tarih"i "tekrerrüt" diye tarif ediyorlar; Hiç ibret alınsaydı, tekrerrüt mü ederdi?"* dizeleriyle desteklenmektedir. Tarihin, bilimleşme sürecinde fizik biliminin metodolojisinden etkilendiği ifade edilerek, olaylara değil olguya odaklanan pozitivist tarihin araştırma yollarını belirlediği

vurgulanmaktadır. Tarih yazmanın kolay olmadığı Mustafa Kemal Atatürk'ün *"Tarih yazmak tarih yapmak kadar mühimdir; yazan yapana sadık kalmazsa değişmeyen hakikat insanlığı şaşkırtan bir hal alır"* sözüyle açıklanmaktadır. Tarih yazmanın geçmişi doğrudan kayda geçirmek kadar kolay bir süreç olmadığı, aynı tarihsel olayda bile farklı yazı ve anlatımların ortaya çıkacağı belirtilmektedir. Tarihin bir hesaplama aracı olmaması için tarih yazanın gerçeklere sadık kalarak belgeler ışığında çalışması gerekmektedir. Tarihi hesaplama aracı olarak gören tarihçiler tarihsel olayları, savaşları eserlerinde devam ettirirler.

Yazar, uluslaşma hareketlerinin tarih bilimi üzerindeki etkisine değinmiştir. Ulus tarih anlayışıyla ortaya çıkan tarih yazımının ulusun övülmesi anlamına geldiğini vurgulamıştır. Yazar, bu anlayışla ortaya konulan eserlerin tarihçinin niteliklerinden bağımsız olmadığını belirtmiştir. Ulus tarih anlayışının, Türkiye'de de bir zaman etkili olduğunu ve bu anlayış doğrultusunda oluşturulan tarih tezinde Türk medeniyetinin tüm medeniyetlerin kaynağı olduğu fikrinin ortaya konulduğunu, bu fikrin abartılar içerdiğini vurgulamıştır. Ulus tarih anlayışının siyasi bir bakışla ortaya çıktığını ancak zamanla bu anlayışın ulusun geçmişinin keşfinden öte, geçmişin zengin birikiminin incelenmesi olarak değiştiğini ifade etmiştir. Yazara göre tarih doğrudan ulusları övmeye hizmet etmemeli, ulusların siyasi, toplumsal ve kültürel ilişkilerini inceleyerek kültür ve medeniyete hizmet etmelidir. Bu bakış açısı ortak kültürel miras anlayışı ile uyusmaktadır ancak bilinmelidir ki her ulus kendine mahsus özelliklere sahiptir. Her ulusun tarihinin çocukları tarafından bilinmesi ulusun devamlılığı ve daha büyük işler başarılabilmesi için önemli bir dayanak noktasıdır. Burada Mustafa Kemal Atatürk'ün *"Eğer bir millet büyükse kendisini tanımakla daha büyük olur"* (Bayur, 1938: 16) sözü referans alınabilir.

Yazar, *"Tarih nasıl yalan söyler?"* başlığıyla tarihin yalana alet edilebileceğini vurgulamaktadır. Tarihte çeşitli sebeplerle gerçeğin çarpıtılması veya yalanlarla tarihsel bilginin yanlış aktarılmasına çokça rastlanıldığı ifade edilmektedir. Yazar, bunu belirtirken yalan- yanlış bilgilerin uzun süre yaşayamayacağını ve tarih adına uydurulan yalanları yine tarih biliminin çürüteceğini ifade etmiştir. Bu aşamada nesnel bilgiye de vurgu yaparak olayların nakledilebilmesi için belgelere ihtiyaç olduğunu ancak belgelerin çeşitliliğinden kaynaklanan farklı anlatım biçimlerinin söz konusu olabileceğini belirtmiştir. Tarihte kanıtlardan elde edilen bilgilerin nesnel olmasının modern zamanlarda önemsenmeye başladığını belirten yazar, tarih biliminin fizik ya da kimya gibi laboratuvar ortamında test edilebilen bir bilim olmadığını, tarihte olguları üretenin de inceleyen de insan olması nedeniyle bazı etkileşim sorunlarının ortaya çıkabileceğini ifade etmiştir. Tarihin laboratuvar ortamında incelenen bir bilim olmaması tarihçinin işinin zorluğunu göstermekte ve sorumluluğunu artırmaktadır. Tarihçinin bu bilinç ile hareket edip, önyargılarından sıyrılarak, objektif bilgi ve belgelere dayalı araştırmalar yapması ve gerçekleri yalın bir şekilde ortaya koyması gerekmektedir.

Tarihçi ve tarih kitapları taraf tutar mı? Richard Evans'ın *"Bugün artık, kesin tarih olamaz"* sözüyle bu konu ile ilgili fikrini özetleyen yazar tarihte yanlılığı insan olmak ve tarihçinin belli bir perspektifinin olması ile açıklamıştır. Tarihçiler anlattıkları olayları kendileri yaşamamış ve anlattıkları karakterlerle tanışmamışlardır. Tarihsel olayların anlatılması için tarihçinin mutlaka kaynak kullanması gerektiği aşikârdır. Tam da bu noktada belgelerin güvenilir olması gerektiği vurgulanmaktadır. Yazar, belgelerin insandan etkilendiğini belirterek, nesnellığe engel olan asıl unsurun tarihçinin ya da okuyanın önyargısı olduğunu ifade etmiştir. Tarihçinin önyargısız olmasının altında yatan zorluk onun bir milletin mensubu olduğu ve o milletin kültüründen geldiği gerçeğidir. Bu zorluğu aşmak bir insanın sınırlarının alınması gibi zordur. Tarih elbette ki ön yargı ile yazılmamalıdır ancak milletin geçmişten gelen değerlerinin mutlaka altı çizilerek

vurgulanması, bunların tarihe konu edinilmesi millî şuurun gelişimi için gereklidir. Seyyid Ahmet Arvasi bu konuyu şöyle ifade etmiştir:

“Bu dünyada saygı, itibar ve alaka mı görmek istiyorsunuz? Mutlaka, orijinal ve şahsiyetçi bir hüviyet içinde, çok güçlü hamleler yapmak ve bunu başarmak zorundasınız. Şunu kesin olarak bilmek gerekir ki, hiç kimse orijinal bir şahsiyet çizgisi tutturamayan, zayıf, güçsüz ve başarısız kişi, müessese ve milletleri alkışlamaz. Aksine böyle kişi ve gruplar, zelil ve rüsva olurlar, itibarlarını yitirirler, saygı görmezler hor ve hakir düşerler. Onun için, itibar ve saygı görmek isteyen her millet, orijinal ve gelişmiş bir kültür ve medeniyet terkibi ile sahneye çıkmak zorundadır” (Arvasi, 1996: 51).

Tarihte aynı olaya farklı bakış açılarının olmasını Timur ve I. Bayezid’in mücadelesiyle örnekleyen yazar, farklı bakış açılarının olayların birden fazla tarafı olmasından kaynaklandığını belirtmiştir. İdeolojinin tarih yazımı ve anlatımını etkilediğini şu ifadelerle özetlemiştir:

“...Sultan II. Abdulhamid’e bazı tarihçilerin ‘Kızıl Sultan’, bazılarının ise ‘Ulu Hakan’ demeleri tarihçinin, ait olduğu kültür, yaşadığı bölge ve tarihî dönem, ideolojik anlayışı itibarıyla taraf olduklarını gösterir. Cumhuriyet dönemi siyasi yetkililerinin 1950’li yıllara kadar Osmanlı’yı, yakın zamanlara kadar da Abdulhamid dönemini modernleşme çizgisinin dışında tutması dönemin laik ve ulusal kimlik yaratma ideoloji çizgisiyle ilişkilidir” (s. 57).

Güce ve iktidara sahip olanların bilgiyi tekeline alıp tarihi de etkileyeceğini ifade eden yazar, bu fikrini John Vincent’in Roma İmparatorluğundan kalan dokümanların %90’ının Hristiyanlık dönemlerine ait olduğunu, pagan izlerinin ve belgelerinin yok edildiğini ifade ettiği örneğiyle desteklemiştir. Birçok ülkenin büyük siyasal değişikliklerinin ardından benzer durumlar yaşadığını belirtmiş ve bunu da Çin ve Rus tarihinden verdiği örneklerle anlatmıştır. Peter Burke’nin şu ifadeleri ile tarihin siyasî mücadelede kullanıldığını vurgulamıştır:

“İnsan zamanla kendi propagandasına inanmaya başlıyor, geçmişi aşırı ölçüde dramatikleştiriyor, sonuçta da herhangi bir dönemde geçmiş olayların gerçek karmaşıklığını unutuyor. İnsan kendi taraf olduğu geçmişi idealize etmeye başlıyor ve bu da insanları biz ve onlar şeklinde bölüyor.” (s. 59).

Yazar tarih yazımındaki sorunlardan biri olarak kadının tarihte yeterince yer almamasını görmektedir. Bu sorunu iki nedene bağlamaktadır: Birincisi tarihsel kaynaklarda kadınların yeterince temsil edilmemesi ikincisi tarihçinin toplumsal cinsiyet eşitliği duyarlılığına sahip olmamasıdır. Yazar, kadının tarihteki yerinin az olduğunu ifade ederken İslamiyet öncesi Türk devletlerinde kadının rolüne değinmiş olsaydı kadının Türklere devletin en üst mertebelerine etki edecek kadar değer gördüğüne vurgu yapmış olabilirdi. Ayrıca eserde, kadının tarihte yeterince temsil edilmemesinin nedenlerine değinirken batı ve doğu toplumlarında kadının değerinin tarihsel süreçteki değişimini kıyaslayabilirdi.

İnsanların tarihe olan ilgisinin ne zaman başladığı tam olarak bilinmese de bu ilginin bireysel merak, toplulukların ortak hafızası ve yönetenlerin meşruiyeti için gerekli olduğu belirtilmektedir. Yazar tarihin sadece geçmiş olmadığını iddia etmektedir. Tarihçilerin bugünün insanı olduğunu ve bugünün dünyasından fazlasıyla etkilendiklerini vurgulamaktadır.

Yazar, tarihte ilerleme fikriyle biz insanların geçmişteki hatalı hallerimizden bugün daha az hatalı hale geldiğimizi belirterek gelecekte ise çok daha az hatalı bir hale doğru ilerleyeceğimizi ifade etmiştir. Tarihe konu olan olayların eş zamanlı yansımaları olmasına rağmen belli coğrafyalardaki

olaylara odaklanılmasının farklı coğrafyalarda aynı zamanlarda yaşanan olayların görmezden gelinmesine sebep olduğunu belirten yazar, eş zamanlı yaklaşımın daha kapsayıcı bir tarih bilgisi sunabileceğini belirtmiştir. Eserde eş zamanlı tarih tasarımlarının ihmal edilen çoğulcu kültürel ve bölgesel geçmişin zenginliklerini de görmemize fırsat sunacağı yani bakış açımızın genişleyeceği, tarih yazımı ve öğretiminin demokratikleşeceği ifade edilmektedir. Eş zamanlı tarih yaklaşımının kapsayıcı bir tarih bilgisi sunabileceğini belirten yazar, bu konuda eserler oluşturmanın zorluğuna da değinebilirdi. Tarihin dönem, bölge ve konu alanlarında sınıflara ayrılarak incelenmesinin araştırmalara kolaylık sağladığı bilinen bir gerçektir. Tarihin eş zamanlı incelenmesinden ziyade geçmişi hakkında yeterince bilinç sahibi olmayan milletlere mensup bilim insanlarının kendi tarihlerini yazmalarının önemine vurgu yapılabilirdi.

Yazar, tarihsel her bir olayın bir kez gelişmesine rağmen olaylar arasında anlamlı bir sürekliliğin olmasını tarihin dinamiği olarak tarif etmiştir. Bu dinamizm fikrinin, insanlığın her bakımdan gelişerek daha iyiye ve doğruya gittiğine dair bir ön kabule dayandığını ifade etmiştir. Tarihte ilerleme fikrine karşı çıkan bazı düşünürlerin, kronolojiyi bazı ideolojik amaçlar için kullanılan bir araç olarak gördüklerini belirtmiştir. Buna kanıt olarak da sadece bazı coğrafyalardaki tarihsel gelişmelere odaklı bir tarih içeriği yaratılmasını göstermiştir.

Yazar, tarih ne zamandır diye sormuş ve bu soruya “*Tarih, yazıldığı zamandadır*” şeklinde cevap vermiştir. Buradan hareketle tarihin farklı zamanlarda farklı anlamlar taşıdığı ve farklı ifadelerle tanımlandığını vurgulamıştır. Yazar tarihe farklı zamanlarda yüklenen anlamı şöyle ifade etmiştir:

“Herodot’un eserinde ‘geçmişe ilişkin bir araştırma’ anlamı taşırken, Orta Çağ’da dinî nasihatleri muhataplarına sunan bir araca bürünmüştür. Aydınlanma süreciyle insan iradesi ve bunun inşa ettiği seküler bir dünyaya odaklanan tarih, 19. yüzyılda uluslaşmanın önemli bir enstrümanı olarak yeniden tanımlanmıştır.” (Şimşek, 2022: 71).

Kitapta anakronizm kavramına da değinilmektedir. Anakronizmin tanımı “*geçmişte gerçekleşmiş, tarihe konu olmuş bir olayın neden ve sonuçlarının değerlendirilirken olayın geçtiği zamanın değil de başka bir zamanın koşullarının dikkate alınması yanlıgısı olduğu*” şeklinde verilmektedir.

Yazar, zamanın her yerde farklı aktığını iddia ederek, tarihsel zamanın farklı bölgelerde, farklı dönemlerde farklı hızlarda olduğunu söylemiştir. Günümüzde zaman algılarının ülkeden ülkeye değiştiğini ifade eden yazar bu durumun tarih yazarken de göz önünde bulundurulması gerektiği üzerinde durmuştur. Yazara göre: “*...zamanın hızının; Eski Çağ’da, Orta Çağ’da, modern zamanlarda farklı anlamlara sahip olabileceğine dikkat çekmek gerekir.*” (Şimşek, 2022: 73).

Eserde insanlığın en eski yapısı olan Göbeklitepe’ye vurgu yapılarak en eski uygarlıkların on iki bin yıl öncesine dayandığı ifade edilmektedir. Tarihin, önceleri hikâye, mit, efsane ve destanlara konuk olduğu daha sonra runik adı verilen resimsel- şekilsel yazı formlarında ortaya çıktığı belirtilmektedir. Göbeklitepe’nin runik formun bir örneği olduğu vurgulanmaktadır. Yazının icadı ile tarihsel kaydın başladığını ifade eden yazar, elli bin yıllık Homo Sapiens geçmişinin sadece 5.200 yılının kayıt altında olmasının tarih yazmak anlamına gelmediğini belirtmiştir. Tarih yazma girişiminin Herodot ile başladığını ifade eden yazar tarih yazıcılığının geçmişini kısa bir zaman olarak görmektedir. Eserin bu bölümünde Göbeklitepe ile ilgili kısa bilgilere değinilerek Göbeklitepe hakkında anlatılan efsanelere, hikâyelere yer verilebilirdi. Bu sayede bu bölümde vurgulanan mit- efsane formu desteklenmiş olurdu. Böylece eserin ilgi çekiciliği artırılabilirdi.

Tarihçiler, toplumun ferdi oldukları için yaşadıkları dönemin ve buldukları toplumun kültürüyle şekillenirler. Bu nedenledir ki yazar, her tarihçinin aynı birikim, algılama imkânı ve bakış açısına sahip olmadığını ifade etmektedir. Eserde tarihçinin kusursuz bir şekilde objektif olamayacağı iddia edilmektedir. Tarihçiden beklenen, insanüstü bir çaba göstererek çevresel ve içsel koşulları bertaraf etmesidir ancak tarihçinin etkilendiği unsurlar tarihçiyi bir ölçüde nesnellikten uzaklaştırabilir. Dolayısıyla yazar, tarihçinin elinden çıkan olguların da bütünüyle nesnel olamayacağı iddiasındadır. Bu iddiasını Carr'ın "*Tarihî olguların oluşturduğu, tarihçinin yorumundan bağımsız ve nesnel bir sert çekirdeğin var olduğuna inanmak, pek de gerçekçi değildir...*" ifadesiyle desteklemektedir.

Yazar, eserde '*Tarih tarihçiden bağımsız mıdır?*' başlığı altında tarih yazmanın nesnel olamayacağını bir kez daha vurgulamıştır. Yazar, tarih yazan kişinin nesnel olması gerektiğini şöyle ifade etmiştir:

"...Tarihçi, olgulara -mutlak anlamda mümkün olmasa da- olgular üstü bir konumdan bakmaya çabalamalı, içinde yaşadığı toplumun, ait olduğu kültürün, ekonomik koşulların, ideolojik ve siyasî tercihlerin kendisini etkilemesine karşı boyun eğmemelidir." "...nesnel tarihçi geçmiş ile gelecek arasındaki olay ve olgu etkileşim sürecine derinlemesine giren tarihçidir." (Şimşek, 2022: 89).

Yazar bir tarihçinin nasıl olması gerektiğini İlhan Tekeli'nin görüşlerinden hareketle *cesur, toplumun zihniyetini kavramış, empati yeteneğine ve çoğulcu bakış açısına sahip, üstü örtülenleri gün ışığına çıkarabilecek yetenekte biri olmalı* şeklinde tanımlamaktadır. Tarihçinin cesur eserler kaleme alabilmesi için, tarih biliminin devletlerin ulusçu bakış açılarından uzak bir alan haline getirilmesi gerektiğinin vurgusu bu bölümde yapılabilir. Tarihin devletlerin hesaplaşma alanı olmadığı belirtilebilir, gerçekleri gün yüzüne çıkaracak bir alan olduğu vurgulanabilir. Ancak cesur eserler ortaya konulurken de tarihçinin millî kültürünü hiçe saymaması gerektiği gerçeği göz ardı edilmemelidir. Tarihsel eser oluşturulurken ortaya konulacak cesaret millî kültürü hiçe saymak anlamına gelmemelidir.

Tarihçinin geçmişi incelemesinin bir gizemi çözmek gibi olduğunu belirten yazar, bu yönüyle tarihçinin bir dedektif hassasiyetinde olması gerektiğini vurgulamıştır. Yazar, tarihçinin araştırma yaparken bir tezinin olmasını, araştırdığı konu ile ilgili malzeme toplamasını, elde edilen malzeme ve bulguları didik didik ederek eleştirel bir bakış açısı ile sorgulayıcı olmasını, verileri gruplamasını ve ardından da tüm elde edilenlerle anlamlı bir bütün oluşturmasını gerekli görmektedir. Eserde, tarihin sadece insanları, olayları, önemli tarihleri ve yerleri basitçe hatırlamayı içermediği, olayları derinlemesine araştıran bir alan olduğu belirtilmiştir.

Yakın dönem tarih yazıcılığının objektiflik açısından daha eski dönemleri yazmaktan daha zor olduğunu belirten yazar, bunun sebebini şu cümlelerle ifade etmiştir:

"Yakın dönem tarihçisi, yaşayan ve yaşadığı olayların tarihini yazan biri olarak, objektiflik konusunda dezavantajlıdır. O, yaşadığı ya da şahit olduğu olayları yazarken, onlardan kendini soyutlayamayacağı, bundan dolayı tarafsız ve objektif olamayacağı, her türlü peşin hüküm ve öznelliğe açık olacağı, dolayısıyla olayların önyargısız bir versiyonunu üretmesinin imkânsızlığı söylenebilir." (s. 96).

Kitabın ikinci kısmına "*Tarih Bir İşe Yarar mı?*" başlığı verilmiştir. Yazar, kitabın ikinci kısmında kitabın kapağındaki soruya cevap aramaya devam etmiştir. İkinci kısmın birinci bölümü "*Devletler Tarihten Ne Bekler?*" sorusuyla başlamıştır. Yazar, bu bölümde, eski çağlarda tarihin

hükümdarların isteği ile yazıldığını söyler ve şu soruyu sorar: “Peki, onları tarih yazmaya ya da yazdırmaya sevk eden amiller nelerdi?” Ardından yeni başlıklarla bu sorusuna cevap aramaya çalışmıştır. Yazar, Herodot’un tarih yazarken amacının “büyük bir ihtimalle sosyetesinde daha saygın bir yer edinmek olduğunu” söylemiş ancak Hitit Kralları ve Bilge Kağan gibi devlet adamlarının egemenliklerini tanıtmak, pekiştirmek ve kendinden sonraki insanlara adını duyurarak ölümsüzleşmeyi amaçladıkları için tarih yazdırdıklarını ifade etmiştir. Ortaçağda kilise kronikleri vasıtasıyla Katolik Kilisesinin kurumsal bir hafızası ve kültürünün oluştuğunu belirtmiştir. Yazar, tarihe yazdırmanın Orta Çağ’da meşruiyet alametlerinden biri olduğunu şu ifadeler ile anlatmaktadır: “Orta Çağ’da beyler, derebeyler ve varlıklı aileler, asilzadeler de kendi aile tarihçelerini yazdırdılar. Buradan maksatları tarihin sunduğu meşruiyet ve prestijden yararlanma olarak tanımlanabilir.” (Şimşek, 2022: 104).

Tarihe modern zamanlarda yeni misyon ve görev verildiğini söyleyen yazar, tarih biliminin millî kimliğin inşası ve uluslaşma için kullanıldığını ifade etmiştir. Fransızların, bunu vatan kavramı çerçevesinde bir millî tarih inşa ederek, Almanların soy birlikleri çerçevesinde bir Alman tarihi oluşturarak gerçekleştirdiğini ifade eden yazar, modern Türklerde ise uluslaşmanın, başlangıçta soy temelli ulus anlayışı ile gerçekleştirilmeye çalışıldığını ancak zamanla bu anlayışın yerini kültürel temelli bir ulus tarihine bıraktığını söylemiştir. Bu bölümde, Türkiye’de soy temelli ulus anlayışının tarih derslerindeki yansımalarına örnekler verilerek konu daha da somutlaştırılabilir. Millî kimliğin inşasında tarih ve dil şuurunun önemi büyüktür. Mustafa Kemal Atatürk, dil ve tarih şuurunun millî kimliği inşa etme konusundaki önemini şu sözlerle ifade etmiştir: “Biz Balkanları niçin kaybettik biliyor musunuz? Bunun tek bir sebebi vardır. Bu da İslâm araştırma cemiyetlerinin kurduğu dil kurumlarıdır. Bizim içimizdeki insanların millî tarihlerini yazıp millî şuurlarını uyandırdığı zaman biz Balkanlarda Trakya hudutlarına çekildik.” (Şapolyo, 1954: 54). Atatürk’ün bu sözünden tarih biliminin ulus devletlerin kurulmasındaki rolü anlaşılabilir.

Tarih uluslaşmaya sunduğu katkıların yanı sıra siyasetçilerin meşruiyetini sağlamaları için yararlandıkları bir alan olarak görülmüştür. Bu gösteriyor ki tarih eski çağlarda da modern dönemde de yöneticilerin meşruiyetlerini ispatlamasının yollarından biri olmuştur. Tarihin bir misyonu daha vardır ki bu da iyi vatandaşlar yetiştirilmesi için öğretici konumda olmasıdır. Yazar, modern ulus devletlerin vatandaşlık eğitimi kapsamında tarihten yararlandığını ifade ederek tarihin, vatandaşlara ait oldukları milletin geçmişteki başarıları ile gurur duymasına imkân sağladığını belirtmiştir. Tarihin “yüksek eğitim değeri”ne sahip olduğunu iddia eden yazar, toplumların kahramanlık hikâyelerinin epik tarzda sunulmasıyla geçmişin ve kültürün öğretiltiğini belirtmiştir. Yazar, tarihin modern zamanlarda epik hikâyelerin yerini aldığını ve dolayısıyla tarih biliminin kültürel, millî kültürü öğretme, başarıları ve zaferleri anlatma misyonuna sahip olduğunu belirtmiştir. Milletlerin kültürleri ile var olduğu, tarih alanının da kültürün önemli bir taşıyıcısı olduğu gerçeği göz ardı edilmeden tarihin iyi vatandaşlar yetiştirirken millet olma şuurundaki vazifesine işaret edilmiş olması tarihin önemli bir misyonunu yansıtmıştır. Demokrasinin yaygınlaşması ile birlikte tarih, ulusalın dışında dünyanın başka yerlerinde olup bitmiş hikâyeleri de önemser hale gelmiştir. Yazar, tarihin bu dönüşümünü “...toplum açısından tarih, çağımızın en önemli eğitim, kültür ve hümanizma aracına dönüşüyordu” sözleriyle ifade etmiştir. Tahsin Banguoğlu tarihin millî kültürü yaşatmanın temel araçlarından biri olduğunu şu sözlerle ifade etmiştir:

“Millî tarih başka, dünya tarihi başka şeydir. Millî tarih, millî kültürü, millî terbiyeyi, millî heyecanı yayan, yaşatan ve oluşturan bir tarihtir. Bu bizim tarihimiz, dedelerimizin tarihidir. Bu tarihten ders alırsınız, kahramanlıkları, zaferleri ve hataları ile ders alırsınız. Zaferlerine sevinir, mağlubiyetlerine üzülürsünüz. Fakat ‘dünya tarihi’ böyle değildir. Bu heyecanı

yaşatmaz içinizde. Onu okur ve biraz ders alabilirsiniz. Fakat sizin değildir. Duygularınıza pek hitap etmez. Bir macera romanı gibi okursunuz İskender'i, Napolyon'u..." (Yazıcı, 2001: 29).

Yazar, eğitimin ne işe yaradığı tarif edilirken tarihin eğitime katkılarının tıp ya da mühendislik alanları kadar kolay tanımlanamayacağını belirtmiştir. Tarihin daha iyi vatandaşlığın önemli bir yönünü oluşturduğunu, ulusal sadakati teşvik ettiğini, diğer toplumlarla girilen etkileşim süreçleri hakkında bilgiler verdiğini, sorumlu kamu davranışları için zihin alışkanlıklarını teşvik ettiğini, toplumu tanımladığını ve demokratik toplumun devamlılığını sağladığını vurgulamıştır.

Yazar, "*Tarihi Neden Öğrenelim ki?*" başlığıyla belki de öğrencilerin öğretmenlerine sıklıkla sorduğu ve çok klasik olan "*Hocam bu bilgiler ne işimize yarayacak*" sorusuna gönderme yapmış olabilir. 2021 yılında gösterime giren "*The Dig*" adlı sinema filminden örnek vererek başlıktaki soruya cevap aramıştır. Filmde geçen Bay Brown'un "*...Mağara duvarına bırakılan ilk el izinden itibaren, biz süregelen bir şeyin parçasıyız. Yani aslında ölmüyoruz.*" sözlerine vurgu yaparak insanoğlunun süregelen bir serüvenin içinde olduğunu ve hepimizin Kâbil ve Hâbil'den bu yana devam eden bu büyük hikâyenin parçası olduğumuzu ifade etmiştir. Tüm insanların ve kültürlerin bir tür yaşayan tarih olduğunu belirtmiştir. Kültür, gelenek ve dinler, tıpkı insanın genetik yapısı gibi geçmişten miras kalan unsurlardır. İnsanoğlunun geçmişten kalan mirasın ve sahip olduklarının farkında olması ona büyük insanlık ailesinin bir parçası olduğu hissini vermektedir. Tarihin toplumsal hayata ve insan ilişkilerine sağladığı katkının ne olduğunu anlatırken ünlü tarihçi Arnold Toynbee'nin şu ifadelerinden faydalanmıştır:

"İleriye bakarken ve plan yapmaya çalışırken bize yegâne ışık tutan geçmişte edindiğimiz tecrübe olacaktır. Geçmişte edindiğimiz tecrübe tarihten başka bir şey değildir. Tarih dediğimiz zaman bütün insan ırkının geçirdiği kolektif bir tecrübe anlarıdır. Her bir insanın kendi ömrü boyunca teker teker edindiği tecrübe de gerçek bir tarihtir. İnsanın özel hayatında olsun, toplum hayatında olsun, tecrübenin yeri büyüktür ve yerinde olarak ona çok itibar edilir. Çünkü tecrübe sayesinde daha iyi hükümler, daha akıllıca kararlar verebiliriz..." (Şimşek, 2022: 112-113).

Tarihten yararlanma konusunda Atatürk'ten örnek vererek bir devlet kurulurken tarihin rehber olabileceğini vurgulayan yazar, Atatürk'ün Osmanlı tarihinden yararlanma biçimini Afet İnan'ın bir kitabından verdiği örnekle anlatmıştır. Afet İnan'a göre Atatürk yeni bir teşkilat kurarken eskisinin kuruluş ve gelişimini bilerek, geçmişin kötü taraflarını almamış, toplumda manevi kuvveti tazelemek ve topluma cesaret vermek için ulusal benliğin üzerinde durarak tarihten yararlanmıştır. Burada tarih, ulusal yeteneklerin ortaya çıkışı ve manevi kuvvetin yükseltilmesi için önemli bir alan olarak görülmüştür. Bu bölümde tarihe mal olmuş şahsiyetlerin eğitiminde tarih biliminin önemi anlaşılmaktadır. Devlet yöneticilerinin tarih bilincine sahip olmasının milletin kaderi ile ilgili kararlardaki önemine işaret edilmektedir. Bu bölümden iyi bir devlet adamının yüksek tarih bilincine sahip olması gerektiği anlaşılmaktadır.

Yazar, "*Tarih bilmek para kazandırır mı?*" başlığı altında öğrencileriyle rutin olan bir diyalogundan bahsetmiştir. Öğrencilerine sorduğu "*Tarih, birey olarak bize ne sunabilir*" sorusuna aldığı "*tarih, geçmişten ders almamızı sağlar*" cevabını klişe olarak nitelendirmiştir. Bu nitelendirmeden sonra, sorduğu soruya hiçbir zaman tatmin edici bir cevap alamadığını itiraf etmiştir. Bunun nedenini de öğrencilerin tarihi bireysel anlamda kendilerine katkı sağlayan bir olgu olarak görmemelerine bağlamıştır. Öğrencilerin bu tutumunun tarih eğitiminden kaynaklandığını yazmış ve tarih eğitiminde bireyin olmadığını bu eğitimin devlet/millet merkezli olduğunu ifade etmiştir. İşte bu yüzden tarihin bireyle ilgisi olmayan bir alan olarak görüldüğünü söylemiştir. Yazar, bunu tarih eğitiminde bir sorun olarak tanımlamış ve tarihte genellikle savaflara ve toplumsal olaylara yer

verilmesinin bireylerin tarihteki yerlerini anlamamıza engel olduğunu ifade etmiştir. Tarihin yararlarına değinen yazarın bakışı özellikle lise ve üniversitede tarih eğitiminin önemini anlamayan gençlere ders olabilecek niteliktedir. Ülkenin geleceği olan genç neslin tarih bilgisinden yoksun olması geleceğine yön vermekte sıkıntılar yaşayacak bir toplumun oluşması anlamına gelmektedir.

Peki, tarih savaşlar, anlaşmalar vb. olguların dışına çıkabilir mi? Yazar buna *“Her şeyin bir tarihi yazılabilir. Tiptan sanata, yemekten eğlenceye, duygulardan alışkanlıklara kadar her alanın, her konunun tarihi vardır”* (s. 117) şeklinde bir cevap vermiştir. Tarihin alanının geniş bir şekilde yorumlanması ve incelenmesinin de yaşamı geniş, derin ve ayrıntılı bir alan olarak görmemize fırsat sunacağını belirtmiştir.

Eserde, zaman değişse de insanların değişmediği ifade edilmektedir. Yazara göre koşullar ve teknolojiler değişmiş ancak insanların zenginlik, güvenlik, mutluluk, güç, ruhsal ve sosyal tatmin vb. istekleri değişmemiştir. Yazar, bunu insanın doğasının sabitliğine bağlamıştır. Eserde, *“Tarih güncel sorunları çözebilir mi?”* başlığıyla güncel sorunlara çözüm arayışında tarihin yeri sorgulanmaktadır. Tarihin günümüzde yaşanan sosyal olayları doğru anlayıp kavrayabilme, bu olaylar arasındaki ilişkileri görebilme, neticede geleceğe yönelik planlar, programlar, projeler ve kuramlar üretmekte yardımcı olabileceği vurgulanmaktadır. Yazar, tarihin önyargılı fikirleri yaktığını iddia etmiştir. Ona göre, tarihçiler, bir şeyin yanlışlığını daha çabuk hissedebilirler ve bunu diğer alanlara kolayca uygulayabilirler. Bu da onların hatalarını kabul etmeleri ve düzeltmeleri konusunda daha iyi olmalarını sağlayabilir. Yazar, tarihin empati ve kavrayış yeteneğini geliştirdiğini ifade etmiştir. Ayrıca tarihin, kaynakların güvenilirliğini test edebilme yeteneği kazandırdığını belirtmiştir. Tarihin ön yargılı fikirleri yaktığı iddiası, tarihin insanlığa ne kadar büyük bir hizmette bulunduğu göstergesidir. Ancak ön yargılı fikirlerin karşılıklı empatik anlayışla yıkılacağı gerçeği göz ardı edilmemelidir. Bazı milletlerin tarihsel empatiden uzak olması tarihin bir hesaplaşma aracı olarak görülmesine neden olmaktadır.

Tarihin bireye kattıklarını anlatmaya devam eden yazar, bu alanın insanlara eleştirel düşünme, araştırma, bilgiyi değerlendirme vb. becerileri kazandırdığını ve bu becerilerin işverenler tarafından önemsendiğini belirtmiştir. İyi tarihçilerin okuduklarını eleştirel olarak ele alma konusunda eğitildiğini belirten yazar, tarih okumanın ifade becerilerini geliştirdiğini vurgulamıştır. Devamında tarihin ahlâk olgusunu güçlendirdiğini iddia eden yazar bunun da geçmişteki bireylerin ve durumların hikâyelerini incelemek suretiyle ahlaki algımızı test etmek yoluyla gerçekleşeceğini söylemiştir. Yazara göre, *“Ahlaki ikilemlerle başarılı bir şekilde mücadele eden, tarihe konu olmuş büyük insanların hayat hikâyelerini incelemek bize cesaret ve sebat dersleri verebilir.”* Tarih öğrenmenin ulusal kimlik kazandırmak suretiyle insanı kendine getirdiğini, insanı kendi yaptığını belirten yazar, ABD’de birçok kurum, işletme, topluluk ve sosyal birimin kimlik amaçları için tarihi kullandığını ifade etmiştir. Burada *“biz”* ve *“öteki”* algısına değinen yazar, bu algıda bazı dengesizliklerin olabileceğini belirtmiş, insanların diğer kültürleri *“öteki”* olarak tanımlamasının yanlışlığı üzerinde durmuştur. Ötekileştirmenin olmaması için milletlerin insanlık ailesinin birer mensubu olduğu ve çeşitliliğin ortaya çıkaracağı renkliliğin milletleri geliştireceği bilincine varmak gerekmektedir. Bunun için de devletlerin tarih eğitim programlarını yeniden gözden geçirerek empatik tarihsel bakış açısını tarih derslerine yansıtması faydalı olacaktır.

Eserde, tarih öğrenmenin düşünce becerilerini geliştirdiği ifade edilerek, olayların neden ve sonuçlarının neler olduğunu tarihçilerin anlamasının toplum açısından önemli olduğu vurgulanmaktadır. Dijital dünyadaki bilgi ve yorum olanaklarının anlaşılması açısından tarihin

önemine vurgu yapılmaktadır. Tarihin siyaseti anlamakta da yardımcı olacağını vurgulayan yazar bunu tarihçilerin yorum yeteneğine bağlamıştır. Değişimi ve değişimde sürekliliği anlamamızda tarihin önemine vurgu yapmıştır.

Yazar, tarihin keyifli bir okuma alanı olduğunu ancak bazı yazarların eserinin sunumunun heyecanlı olmadığını söylemiştir. Bunun bile tarihin keyifli olmasını engelleyemediğini ve insanların bazen güncel sorunlardan kaçmak için tarihe sığındığını belirtmiştir. Yazar, tarihin keyifli olmasının yanı sıra iyileştirici olduğunu ifade etmektedir. Burada İspanya- Aragon kralı Alfonso'nun hastalığından *Büyük İskender'in Hikâyeleri* adlı kitabı okuyarak kurtulduğunu anlatan 'abartılı olduğunu söylediği' bir örnek vermiştir. Ardından, tarihte anlatılan öykülerin keyif veren filmlerin çekilmesine de vesile olduğunu belirtmiştir.

Tarihin güncel faydalarına vurgular yapan yazar, tarihin iş dünyasında da faydalı olduğu iddiasındadır. Bu iddiasını 2016 yılında yapılan bir araştırmaya dayandırmaktadır. Bahsedilen araştırmada sosyal bilimler eğitimi alanların iş dünyasında önemli pozisyonlarda çalıştığı vurgulanmıştır. Tarihin, iyi iş adamları ve siyasetçiler yetiştirmeye katkı sağladığını belirten yazar, Amerika'da profesyonel tarihçilerin çeşitli düzeylerde ders verdiğini, müzelerde ve medya merkezlerinde çalıştığını ifade etmiştir. Peki, tarihçilerin farklı alanlarda da yer almaları neye bağlıdır? Yazar, bunu tarih öğrencilerinin hukuk ve kamu yönetimi gibi alanlarda daha fazla öğrenim görmelerine, tarihçilerin araştırma becerilerine, konuşma ve yazma yeteneklerinin gelişmiş olmasına bağlamaktadır. Yazar, Amerika ve İngiltere'de tarih okumanın birçok kariyere kapı araladığını ancak bunun Türkiye'de henüz anlaşılmadığını belirtmiştir. Bu ifadesi ülkemizde iş dünyasının, tarih alanının kazandırdığı yetenekleri göz ardı ettiğinin kanıtı niteliğindedir. Tarih okuyanların sahip olduğu yeteneklerin göz ardı edilmesindeki temel nedenlerden biri ülkemizdeki eğitimin sayısal alan ağırlıklı başarıya odaklı olmasıdır. Bu nedenle yazar, bu bölümde eğitim sistemimizin sayısal ağırlıklı bakış açısını eleştirebilir ve sosyal alanlardaki derslerin puan katsayısının lise ve üniversite giriş sınavlarında artırılması gerektiği tavsiyesinde bulunabilirdi.

Eserde, Colorado Koleji tarih profesörü Anne Hyde'nin tarih öğrenimi gören öğrencilerde geliştiğini belirttiği beceriler sıralanmıştır. Bu beceriler iş dünyası açısından çok önemlidir ve şöyledir:

"Güçlü analitik beceriler, olağanüstü sözlü ve yazılı iletişim becerileri, detay odaklı bir yaklaşım, araştırma sunma ve bunu yapmak için teknolojiyi kullanma deneyimi, bağımsız çalışma becerileri, mükemmel kişiler arası ve problem çözme becerileri, hızlı tempolu ortamlarda son teslim tarihlerini karşılama yeteneği, insan kurumlarının sistematik bir anlayışı." (Şimşek, 2022: 132).

Tarih okuyanların okudukları ile iş dünyasında yaşananlar arasında paralellikler kurarak akılcı çözümler üretebileceğini belirten yazar, takım yönetim becerilerinin tarihteki kontrgerilla taktikleriyle benzerliğine vurgu yapmıştır. Agresif liderliği destekleyen şirket kurallarının uzun vadede olumlu sonuçlar üretebildiğini belirten yazar, bu iddiasını Mustafa Kemal'in Çanakkale Savaşı'nda askerlerine verdiği emirde "*Size taarruzu değil, ölmeyi emrediyorum*" hitabı ile desteklemiştir. Bu emir sayesinde İngilizlerin Conkbayır'a asker çıkarması engellenmiştir. Benzer şekilde iş dünyasında da teşvik edici agresif eylemin hızlı ve kararlı çözümler üretebileceğini ifade eden yazar bu durumun aksinin de söz konusu olabileceğini vurgulamıştır.

Eserde kültürün insan üzerindeki etkileri, geçmiş ile bağlantı kurularak anlatılmış, insanın bir geçmişle dünyaya geldiği, bu geçmişin insanın içine doğduğu kültür ve bu kültürün tarihi olduğu vurgulanmıştır. Bazılarımızın bu geçmişi sorgulamadan kabul ettiği bazılarımızın ise bu geçmişi bir arayış ve araştırmaya vesile kıldığı belirtilmiştir. Herodot'u kendinden öncekilerden ayıran özelliğin 'olayların nedenleri üzerinde düşünmesi' olduğu belirtilmiştir. Tarih araştırmalarının, savaşların nedenlerini araştırırken toplumca kabul edilip edilmediğini sorgulamadığını vurgulayan yazar, haklı- haksız, dost- düşman, kahraman- hain tanımları üzerinden yapılan incelemelerin gerçeği açıklayamayacağı üzerinde durmuştur. Bu tespit bir bakıma yanlı tarihin hangi tanımlarla temellendirildiğinin izahı gibidir. Yazar, tarihsel olaylarda çevre etkisine işaret ederek, tarihin çevresel etkenlerden, insanî duygulardan, yaşanan coğrafyanın özelliklerinden soyutlanamayacağını ifade etmiştir. Bahsedilen özelliklerden soyutlanan bir tarihin heyecansız ve gerçeklikten uzak düz bir anlatıya dönüşeceğini belirtmiştir.

"Tarih Nereye Gidiyor?" başlığıyla yazar, postmodern tarih anlayışına değinmiş ve bu anlayışın çok merkezli tarih fikrine/ çoğulculuğa kapı araladığını belirtmiştir. Tarih araştırmacılarının karşılaştığı bir soruna değinen yazar, bu sorunun günümüze yakın tarih çalışmalarında kaynaklar arasından seçim yapmanın zorluğu olduğunu vurgulamıştır. Her bir bilim alanının arkasında tarihin olduğunu vurgulayan yazar; matematiğin, ekonominin, biyolojinin, mühendisliğin vb. alanların bir boşlukta gelişmediğini, tüm alanların geniş siyasi, sosyal, kültürel ve dinî bağlamlarda oluştuğunu ifade etmiştir. Her bir bilim alanının tarihi olduğunu belirten yazar, bazı bilim alanlarının gelişimi ile ilgili tarihsel örnekler verebilir ve böylece tarih biliminin, tüm bilimlerin tarihini de kapsadığını daha net anlatabilirdi.

Sosyal medyanın şehir efsanelerini yayma konusunda çok hızlı bir mecra olduğuna değinen yazar, şehir efsanelerinin sosyal medyadan önce hatta teknolojinin olmadığı çağlarda da var olduğunu belirtmiştir. Şehir efsanelerinin yayılmasının nedenini toplumların birbirine karşı önyargılı olması bu önyargıların kalıp yargılara dönüşerek toplumsal hafızalarda "öteki" kavramının yerleşmesi olarak izah etmiştir. İnsanların öteki olarak tanımladıklarını mutlaka eksik ve kusurlu gördüğünü belirten yazar, bu duruma günlük yaşantılarımızda bile şahit olacağımızdan bahsetmiştir. Sosyal medyanın gerçeğe dayanmayan, kanıt gösterilmeden paylaşılan içeriklerin mecrası olduğunu söyleyen yazar gerçeği yansıtmayan paylaşımların ilgi çekiciliği nedeniyle hızlıca yayıldığını bunun da toplumun siyasetçileri ve gizli toplum mühendisleri tarafından suiistimal edilmesine açık bir durum olduğunu belirtmiştir. Sosyal medyada okunan tarih içeriklerinin gerçekliğini test etmenin okuyucunun görevi olduğunu belirten yazar, bunun tarihsel düşünme becerileri ile yapılabileceğinin altını çizmiştir. Ülkemizde uygulanan tarih öğretim programlarının tarihsel düşünme becerilerini kazandırmada yetersiz olduğunu iddia etmiştir. Yazar, tarihsel düşünme becerilerini "...tarih bilgisi olarak sunulan her türlü malzemenin kronolojik, kavramsal ve teknik özelliklerinin bir tahlili..." olarak tanımlamaktadır. Tarihsel düşünme, genel hatlarıyla tarihsel bilgi üretim süreci ve yazımında kullanılan beceriler topluluğudur. Yazar tarihsel düşünme becerilerini "...Kronolojik düşünme, tarihsel kavrama, tarihsel analiz ve yorum becerileri ile karar verme süreci" olarak tarif etmiş bu becerilerin sosyal bilgiler ve tarih derslerinde yenilikçi yaklaşım ve metotlarla verildiğini belirtmiştir. Bu bölümden sosyal bilgiler ve tarih dersi öğretmenlerinin, öğrencilerin düşünme becerileri üzerinde ne kadar büyük bir etkiye sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle söz konusu öğretmenlerin görevlerini yaparken alışılmışın dışına çıkarak tarihsel düşünme becerileri ve tarihsel okuryazarlık kazandırmada üzerlerine düşeni yapmaları gerekmektedir. Bu da klasik öğretme metotlarının yanı sıra yenilikçi ve yapılandırmacı öğretme metotlarının derslerde yoğun olarak kullanılmasına bağlıdır.

Yazar tarihsel düşünme becerileri ile ilgili verdiği bilgileri iki örnek üzerinde uygulamıştır. Birinci örnek Vachara Dara olarak adlandırılan Türk piramidi iddiaları ile ilgilidir. İddia şudur: *Vachara Dara adı verilen Türk piramitleri Uygurlar'a aittir ve bu piramitler Mısır piramitlerinden daha eski bir tarihe aittir.* Yazar, Uygurların milattan sonra yaşadığı ve Mısır piramitlerinin milattan önce inşa edildiği bilgisini paylaşarak bu iddianın doğru olmadığını kolayca ispat etmektedir. Diğer örnek ise Klasik Dönem Osmanlı Medreseleri ile ilgilidir. Yazar Osmanlı medreseleri ile ilgili verdiği örnekteki anlatımın doğru ifadeler içermediğini maddeler halinde izah etmiştir. Böylece, bize sunulan tarih bilgilerinin kontrol edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. İnternette gerçeklikten uzak bir şekilde yayılan bilgilerin doğruluğunun test edilebilmesi için özellikle güncel olaylara konu edilen tarihsel meselelerde gerçekleri yansıtan bilgilendirici web sitelerinin eksikliği bu bölümde vurgulanabilirdi.

Eserin sonuç kısmında yazar, tarihe ilgi duymasının nedenini çocukluk yıllarında izlediği filmler, okuduğu mecmualar ve oynadığı oyunların etkisiyle izah etmektedir. Bu bölümde, tarih araştırma etkinliklerinin insandan bağımsız olamayacağı belirtilmektedir. Tarihinin perspektifinden bağımsız bir tarih oluşmasının zorluğu vurgulanmaktadır. Tarih yazarken, tarihinin insanî özelliklerinden sıyrılmamasına rağmen hakkaniyetli ve adaletli olmasının gerektiği ifade edilmektedir. Tarihin belli olaylara indirgenmemesi ve geniş bakış açısı ile incelenmesi suretiyle çok keyifli bir alan haline geleceği belirtilmektedir. Yazar, tarihsel olayların tek bir çizgi halinde ilerleyen zamansal süreç içinde değil olabildiğince eş zamanlı bakış açısıyla anlatılmasının tarih okumalarını daha zevkli hale getireceğini ifade etmiştir. Çok yönlü tarih anlayışıyla birlikte tarih alanının hayatın her anının yansımaları olduğunu belirten yazar, bu alanın müzik, mimari, resim ve felsefe gibi alanlarla ilişkisini anlayabilmenin insanın zihninde tarihin canlanması anlamına geldiğini vurgulamaktadır.

SONUÇ

Tarihin ne işe yaradığı düşüncesi özellikle gençlerin bu alana bakış açısını şekillendirmektedir. Tarih bilincine varamamış bir neslin geleceğini sağlam temeller üzerine kurması zordur. *"Tarih Ne İşe Yarar"* isimli eser tarihin nasıl anlaşıldığı ve nasıl anlaşılması gerektiği üzerinde durmuş, tarihin toplum, siyaset ve kültür üzerindeki etkilerinin daha iyi anlaşılmasına rehberlik etmeye çalışmıştır. Eserin dili sadedir ve sıkıcı değildir. Anlatımlar daha çok örnekle desteklenebilir ya da verilen örnekler detaylandırılabilirdi. Böylece kitap daha zevkli hale getirilebilirdi. Kitapta ülkemizde uygulanan eğitim sisteminde tarih alanının göz ardı edilen yönleri daha çok vurgulanabilir ve sınavlarda tarih derslerine yeterince önem verilmediği vurgusu daha çok yapılabilirdi. Özellikle üniversiteye giriş sınavlarında ve üniversite eğitiminde tarih dersinin ağırlığının artırılması için gerekli çalışmaların yapılması tavsiye edilebilirdi. Tarih dersinin üniversitelerde birçok eğitim alanında zorunlu veya seçmeli ders olarak verilmesi halinde öğrencilerin eğitim kalitesinin artarak analitik düşünme becerileri kazanmalarının sağlanabileceği ve böylece iş hayatında başarılarının artacağı üzerinde durulabilirdi.

Yazara göre, tarih, toplumun hafızasında farklı zamanlarda farklı şekillerde yer edinmiştir. Genel olarak devletlerin, savaşların, anlaşmaların ve yönetici sınıfın anlatıldığı tarihsel metinlerin tarihe bakış açısı üzerinde çok etkili olduğunu söylemek mümkündür. Tarihin anlamlandırılmasının günümüzde değiştiğini, tarihsel düşünme becerilerinin tarih biliminin gerçek amacını ortaya çıkardığını ifade etmek gerekmektedir.

Yanlı bir ifade tarzıyla yazılan tarihin insana ve topluma fayda sağlamayacağı bilinmeli ve bu bakış açısının *"biz"* ve *"öteki"* anlayışını ortaya çıkararak tarih bilimini bir hesaplaşma aracı yapacağı

bilinmelidir. Tarihçi geçmişi sunarken objektif olmalı, popüler kültür ve güncel siyasetin etkilerinden uzak kalarak araştırdığı dönemin gerçeklerini okuyucuya sunmalı tarihi bir hesaplaşma aracı olarak görmemelidir. Tarihin geçmişten dersler almak yoluyla günümüz dünyasını şekillendirmede etkili bir alan olduğu bilinmeli, bunun için de tarihin bugüne ve geleceğe bakan yönleri iyi bilinmelidir. Yanlı tarih yazımı ile millî tarih yazımının ayrımı çok net olarak yapılmalıdır. Millî tarihin, milletlerin geçmişine sahip çıkarak kendi geleceğini sağlam temeller üzerine kurmalarını sağlamadaki rolü iyi bilinmelidir.

Eserde tarihin sadece geçmişi incelemek anlamı taşımadığı ve tarih biliminin birçok alana hitap ettiği vurgusu yapılmıştır. Tarihin, siyaset, hukuk, ekonomi, kültür, sanat vb. birçok alandaki etkilerinin anlaşılması ve her bilim alanının bir tarihi olduğunun farkında olunması tarih biliminin amacını anlayabilmek yönünden büyük önem arz etmektedir. Tarihi çok yönlü bakış açısı ile ele almanın çoğulculuğa ve demokratik bir tarih anlayışına hizmet edeceği bilinmelidir. Vatandaşlık eğitiminde kullanılan tarih anlatıları aracılığıyla kültürel değerlerine bağlı insanlar yetiştirilebileceği gerçeği göz ardı edilmemelidir. Tarihçiler tarafından tarihin gerçek amacının ortaya konulmasıyla birlikte tarih alanına ilgi daha da artacak ve tarihin bireye, topluma, kültüre ve barışa hizmet etmesi sağlanacaktır.

KAYNAKÇA

Arvasi, S. A., (1996). *Milletlerin itibarı*. İstanbul: Burak Yayınevi.

Bayur, H., (1938). T.D.K., Türk dili. *Belleten*, 33/16.

Şapolyo, E. B., (1954). *Olağanüstü Türk dili kurultayı 1951*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Şimşek, A., (2022). *Tarih e işe yarar?* İstanbul: Kapı Yayınları

Yazıcı, O. O., (2001). *Eğitim ve kültür trajedimiz "Tahsin Banguoğlu'ndan hatıralar"*. İstanbul: Marifet Yayınları.